

Kniha *Modelling Between Digital and Humanities: Thinking in Practice* představuje zásadní příspěvek k diskusi o metodologii digitálních humanitních věd. Autoři Arianna Ciula, Øyvind Eide, Cristina Marras a Patrick Sahle se v ní zaměřují na koncept modelování jako klíčového analytického a interpretačního nástroje ve výzkumu na pomezí humanitních věd a digitálních technologií. Cílem publikace je nejen systematizovat různé přístupy k modelování, ale také ukázat, jak modely ovlivňují tvorbu vědeckého poznání v digitální éře. Výzkumníci přistupují k modelování interdisciplinárně, propojují historické, filozofické a technologické perspektivy. Zvláštní důraz kladou na pragmatické modelování, které integruje formální a experimentální přístupy a zohledňuje kontextuální faktory výzkumu, a zároveň zdůrazňují nutnost dynamického přístupu k modelování, který reflektuje nejen technologický vývoj, ale také proměnlivé epistemologické a teoretické rámce v humanitních vědách. Kniha se tak stává významným příspěvkem nejen k digitálním humanitním vědám, ale i k širší diskusi o epistemologii modelování¹.

Publikace je rozdělena do pěti hlavních kapitol, které postupně rozvíjejí teoretický rámec modelování v digitálních humanitních vědách. První kapitola se věnuje detailnímu vymezení terminologie související s modelováním. Autoři zkoumají historické i současné definice modelů a modelovacích procesů a analyzují jejich význam v interdisciplinárním kontextu. Důležitým aspektem je zde rovněž rozbor různých přístupů k modelování napříč vědními disciplínami a snaha o vytvoření standardizovaného pojmosloví, které by usnadnilo komunikaci mezi badateli. Druhá kapitola se zaměřuje na úlohu metafor v procesu modelování. Kolektiv zkoumá, jakým způsobem metafory formují vědecké myšlení a jak jsou využívány v rámci modelovacích praktik. Obsahem kapitoly je analýza různých typů metafor, které se v modelování objevují, a kriticky hodnotí jejich dopad na konstrukci a interpretaci vědeckých konceptů. Rovněž rozebírají pragmatické modelování, které umožňuje flexibilní přizpůsobení modelů konkrétním výzkumným potřebám.

Třetí kapitola se zabývá modelováním z perspektivy sémiotiky. Opírá se především o Peirceovu teorii znaků a zkoumá, jak modely fungují jako prostředky významotvorných procesů. Tvůrci zde poukazují na skutečnost, že modely nejen odrážejí realitu, ale

¹ Arianna Ciula, Øyvind Eide a Cristina Marras se problematice modelování v digitálních humanitních vědách věnují dlouhodobě. První vědecké studie na toto téma vznikly již v roce 2016 a poskytly hlubší vhled do teoretických i praktických aspektů modelování v digitálních humanitních vědách.

zároveň ji aktivně konstruuji prostřednictvím znakových systémů. Důraz je kladen na analýzu toho, jak různé interpretační rámce formují vnímání modelů a jak modely fungují jako prostředky pro reprezentaci abstraktních konceptů v různých vědeckých disciplínách. Čtvrtá kapitola se věnuje modelování jako procesu mediální transformace. Zabývá se otázkou, jak modely fungují jako mediální artefakty a jak se jejich význam proměňuje v různých kontextech. Klíčovými tématy jsou například procesy digitalizace, formální reprezentace dat a vizualizace modelů. Zvláštní pozornost je věnována tomu, jak digitální technologie umožňují nové způsoby modelování a jak ovlivňují metodologické přístupy v humanitních vědách. Závěrečná kapitola poskytuje podrobnou případovou studii zaměřenou na modelování textových dat a věnuje se otázce, jak lze texty chápat jako modely a jak různé přístupy k textové analýze vedou k odlišným interpretacím. Také se zabývá otázkou, jak modely textů reflektují jejich vnitřní strukturu a jak mohou být využity pro různé typy analýz v literární vědě, lingvistice a historických studiích. Důraz je kladen na vizualizační techniky, konceptuální modelování textu a aplikaci formálních metod při práci s digitálními soubory.

Mezi hlavní přínosy díla patří její hluboká teoretická ukotvenost a schopnost propojit různorodé disciplíny. Ciula, Eide, Marras a Sahle přinášejí inovativní pohledy na modelování jako proces, který nejen reprezentuje realitu, ale aktivně ji konstruuje. Jistým omezením publikace je její teoretická náročnost, která může být pro čtenáře bez předchozí zkušenosti s problematikou modelování obtížná. Rovněž by bylo přínosné, kdyby autoři věnovali více prostoru empirickým případovým studiím, které by ilustrovaly metodologické přístupy v konkrétních výzkumech.

Jedním z charakteristických prvků knihy je rovněž její bohatý vizuální doprovod v podobě ilustrací, diagramů a schémat, které nejen podporují teoretickou argumentaci autorů, ale také napomáhají srozumitelnější prezentaci složitých konceptů modelování. Tyto vizuální prvky fungují nejen jako prostředek vizualizace vztahů mezi jednotlivými metodologickými přístupy, ale také jako analytické nástroje pro zkoumání modelovacích procesů v různých disciplinárních kontextech. Ilustrace například zobrazují abstraktní modelovací principy, relační struktury mezi různými epistemologickými přístupy a konkrétní aplikace modelování v digitálních humanitních vědách. Tento přístup umožňuje čtenářům lépe pochopit metodologické postupy popsané v knize a získat hlubší vhled do aplikací modelovacích procesů v praxi.

Jinou potenciální slabinou monografie je její zaměření převážně na teoretické a konceptuální aspekty modelování, přičemž méně prostoru je věnováno konkrétním aplikacím a empirickým výsledkům. Publikace sice poskytuje příklady z různých oblastí, avšak mnohé z nich zůstávají na úrovni abstraktního vyjádření, což může ztížit praktické využití získaných poznatků. Rovněž je patrné, že některé kapitoly

předpokládají hlubší obeznámení s digitální metodologií, což může omezit její dostupnost pro širší poučenou veřejnost. Navzdory těmto výtkám práce poskytuje důležité teoretické ukotvení pro badatele v oblasti digitálních humanitních věd a epistemologie modelování. Její schopnost syntetizovat širokou škálu interdisciplinárních přístupů z ní činí významný přínos k metodologické debatě.

Publikace *Modelling Between Digital and Humanities: Thinking in Practice* představuje významný akademický příspěvek k diskusi o metodologii digitálních humanitních věd. Autorský kolektiv nabízí komplexní pohled na modelování jako klíčový nástroj vědeckého poznání, a to s důrazem na jeho epistemologické a interdisciplinární aspekty. Publikaci lze doporučit odborníkům v oblasti digitálních humanitních věd, filozofie vědy a výzkumníkům zabývajícím se teorií modelování.

Mgr. et Mgr. Kristýna Zákostelnová

Historický ústav

Filozofická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové

Česká republika

kristyna.zakostelnova@uhk.cz

ORCID: 0009-0000-3384-0928